

Nemzeti Társalkodó

KOLOZSVÁRT

7-ik szám.

PÉNTEKEN,

feb. 16án

Tartalom: Terv a' kisedóvásnak n. B. Szolnok megyében megalapítására. (vége.) Visszatekintések Az 1843k évre. Frankhon. Társalkodási nyelv. E-paminondás: Ballada. Holmi.

TERV

a' kisedóvásnak

N. B. Szolnok megyében megalapítására.

1844 jan. 23.

(Vége)

Ezen bizottmány tiszte leend felügyelni, nehogy a' kisedóvás czélszerűtlen tanítási módor által, (melly miatt már is néhol értelmetlen tudomány fitogtatássá kezdett fajulni) czélt téveszsen, főelve sértetlen megtartván a' kisedóvásnak t. i. a' testet kártól 's a' szellemet elfajulástól megóni, 's ezentul, a' hol tudományos kisedóvók alkalmaztathatnak, ezek mellékes tanítási befolyása oda irányoztassék, hogy annak elve legyen testerősítő, gymnasticai gyakorlatok—'s szív- 's lélek képző erkölcsi történetek elbeszélése 's tapasztalati (főleg tárgy) ismérétek előterjesztése által.

Ambár a' bizottmánynak szivére köttetik a' kisedóvási pénztökét minden illő módok által gyarapítani, de e' megyei vállalat csak is

megyei közhatás által sikerülhetvén, e' végett ezennel határozza a' megye: hogy minden teljes kora férfi 's nőszemély, polgári állás különbsége nélkül fizessen évenként, az év első napján, helysége kisedóvási pénztárába négy ezüst krajczárt, melly elmulasztás esetében, törvényes úton is vétessék fel. Ennek pontos begyűjtésére rendeli a' megye, hogy minden helység teljes kora egyénei, a' szolgabírák 's a' faluk jegyzőji által, irassanak lajstromba, 's ezen lajstrom szerint a' határozott rovattal, mindenkitől egy e' végre megbizott tekintélylyel bíró falubeli egyén szed jefel. A' melly helységben ilyen személy hiányzának, egy szomszéd falusi alkalmas egyén neveztessek ki. Ezen személyek adják át hialadék nélkül a' felszedett öszveget a' megyei kisedóvási bizottmány elnökének tőle veendő nyugtatóvány mellett, a' ki az átvett pénzt, még azon nap köteleztetik a' bizottmányi pénztárnoknak nyugtatóvány mellett átszolgáltatni, a' kinél egy kellő hasábokkal ellátott kisedóvási pénztárk ön y leend, tisztán kimutatandó mind a' bevételi, mind a' kiadási öszvegeket, ezeknek utalványaiival 's nyugtatóványaival együtt.

A' bizottmány első kisedóvási lépését azzal kezdje meg: hogy Dézsén, mint megyénk székhelyén, czélszerű kisedóvódát állitson fel, mellynek eszközlésére segédül szólítsa fel a' városi ha-

tőségot. Ezen minden szükséges kellékkel ellátott óvodának egy teljesen kiképzett kiseddóvót eszközöljön a' tolnai példányintézet kormányától, 's mindent kövessen el, olly karbani állítására, hogy az a' megyére nézve nemcsak példányul de egyszersmind kiseddóvókat képző intézetül szolgáljon, hol t. i. erkölcsös magaviseletű kiseddóvókul ajálkozóok idomitást nyerhessenek.

Biztosságunk célközvetítőnek látja járásokként néhány helységet kijelölni, mellyeknek birtokos urai megyeileg szőlitassanak fel, hogy a' kiseddóvás üdvös ügyét pártolólág, falvaikban sziveskedjenek óvodákat létesíteni, illyenek lennének: Bethlen, S. Udvarhely, Középfalu, Cs. Keresztnr, Fel-ór, Retteg, B. Váralja, Szász-nyires, Sz. Ujvár-németi, Kaczkó, Sósmező, Somkút, Alparét, Semesnye, Oroszmező, Szurdok, M. Lapos, Domokos.

Mindezen helységekből létesítendő óvodákat a' kiseddóvási bizottmány pénzzel segedelmezendi 's másokban is, a' pénztár erejéhez képest, megyei határozat szerént, időnként kiseddóvóokról gondoskodik. Ezeknek építésére alkalmas telket a' tulajdon fundusokkal bíró helységek, a' közigazgatás befolyásával, a' közhelyből szakasztanak ki; a' földes urijog alatti helységekből pedig a' birtokos urak biratnának kiseddóvóda-telek szives átengedésére; mellyekre a' helység közérővel építsen a' megyei bizottmány intézete szerénti óvodát.

Ámbár a' kiseddóvóknak a' kiseddóvási pénztárból járna illő fizetésök; de minthogy illy roppant költséget a' gyenge tár nem bírna meg; szükséges, hogy a' helységek gazdái, akár legyen gyermekek akár ne, bizonyos természetvény járadékot adjanak a' kiseddóvóknak, annyival is inkább minthogy azok egész napon annyira elfoglalják a' kiseddekkel, hogy élelmök szerzésére idejük éppen nem marad. E' végett azon helységekből, mellyekben közhelyek léteznek, ezekből szakasztassék ki meghatározott köbölnyi szántóföld, 's ez falusi közmunkával miveltessék meg a' kiseddóvó részére; a' hol pedig közhely nincs, ott köteleztessék minden gazda, akár gyermekes akár nem, évenként egy véka búzát adni a' kiseddóvónak. Fát is, évenként hat ölet, a' falu közérővel hordana.

Azon kis elemi oskolákat, mellyek kántorok 's dászkelek keze alatt tengenek, igen

czélszerűn lehetne kiseddóvási célra is használni, ugyan is a' mi falvainkban a' tanítás inkább szent Mihály naptól sz. György napig folytatatik, sz. György nap után pedig a' mezei munka kezdetével, a' már hat évet meghaladott gyermekeket szüleik munkára alkalmazván, ritkán járatják oskolába. A' kiseddóvásnak pedig éppen tavasztól kezdve késő őszig, a' mezei munka szakában, áll be legnagyobb szüksége, mikor t. i. a' kiseddek szüleitnek munkatételökben akadályul levén, kénytelenek azokat önmagokra felügyelet nélkül hagyni, 's ezen elfoglalás 's felügyelet nélküli időben vettetik el köztök minden rosznak majd buján tenyésző magva. Ezért igen kívánatos lenne, az illyen elemi oskolákat sz. György naptól sz. Mihály napig kiseddóvódákká átváltoztatni, részeltetvén a' tanítókat mindazon kedvezményekben, mellyeket f. fejedelmünk ²³³⁷/₁₈₂₄ szám alatt a' hazafőlkormány-székhez leküldött, 's ezáltal megyénkkel ⁷⁵³/₁₈₄₀ számú rendeletében közölt kegyelmes leiratában engedélyezett, (u. m. a' közhelyekből szakitassék ki 10 köbölnyi férőü szántóföld, 7 szekér szénát termő kaszáló, 's minden oskolába járó gyermektől fél véka gabona; hol pedig közhely nincs, minden gyermek fizessen egy véka gabonát; a' fejdíjtól 's közmunkától mentesítetvén 's gyermekeik is a' katonaságtól); 's ezeken kívül még a' kiseddóvási pénztárból is érdemökhöz képest bizonyos díjjal segítettének. Az illyen elemi tanítóknak tétessék köteleességökké a' magok kiseddóvóka idomitásuk végett néhány hónapot a' dézsi példányintézetben eltölteni; a' kik pedig jövőre oskolamesterekké 's dászkelekké kívánának lenni, ha a' dézsi óvodában magokat képezendették, mások előtt az alkalmazásban elsőséggel birjanak, e' végett határozatik, hogy ezután a' megyei kiseddóvó választmány megegyezése nélkül sehová elemi oktatók ne tétethessenek.

Kisebb falukban, hol elemi oskolák nincsenek, hogy a' nép a' kiseddóvás üdvös hasznáiban részeltethessék, egyszerű kiseddóvóda úgy létesitessenek, hogy egy jó erkölcsű, közkedvességű 's értelmes házaspár kiseddóvóul fogadtassék meg 's ennek házához gyűljenek a' kiseddek 's általok, ha tevőlegesen (positiv) nem is tanítatnak, legalább szellemi 's testi épségökben tartassanak meg.

Minden kiseddóvó a' megyei kiseddóvási

választmány felsőbbsege alatt legyenek, köteleztetvén az ez által írásban elejökbe szabott magokviseleti, alkalmazási 's oktatási módot pontosan megtartani. Ha pedig valaki közölök hivatalában hanyagságot 's magaviseletében botrányt követne el, az olyant, mint a' kisdedekre nézve káros befolyásut, hivatalától elmozdítani, a' bizottmánynak szoros kötelességévé tétessék. Melly tekintetből, hogy az egyes kisdedovódákra annál szemesb legyen a' felügyelés, a' bizottmány a' maga tagaiközöl, bizonyos kisdedovódákhoz a' legközelebb lakókat, azok különösb felügyelésére megbizaza, sőt hatáskörében álljon, tagain kívül, más érdemes megyei egyéneket is arra megkérhetni, megbizhatni.

A' kisdedovók kötelességei ezek lennének: az innep- 's vasárnapokat kivéve, mindig jelen lenni az óvodában, kora reggeltől késő estig nyitva tartván a' kisdedek elfogadására; ezekkel legnyíjasabban 's atyai kifogyhatlan jóssággal 's türelemmel bánni; testök 's ruházatuk tisztán tartására figyelmeztetni; rendre 's pontosságra szoktatni; egymás iránti szeretetre, kiméletre, engedékenységre 's apró bajaikban egymást segítézésre serkenteni; szüleik, felsőbbség 's haza iránti tiszteletre 's munkás szeretetre buzdítani, szóval: jó erkölcsü, józan életü, munkás, takarékos, rendet 's tisztaságot szerető, egymást hecsülő 's kötelességeiket készséggel teljesítő polgárokká nevelni.

Az oktatás tárgyai főleg ezek lennének:

1). Szivképzés, nem holmi erkölcsi szabályok hideg megtanulása, hanem erkölcsi történetek, 's mesék elbeszélése által, 's az ezekben foglalt erényes példák követésére buzdítani.

2). Szellemi erők fejtése: minde nek előtt a' kisdedek esméretöket kell gyarapítani, külérzékeik alá jövő tárgyak előmutatása által; e' végett mentől több természeti 's mesterségi tárgyakat kell eleikbe terjeszteni, ha lehet eredetiségökben, ha pedig nem lehet, jó képekben 's ha így sem telik, táblára rajzolt ábrákban. Ezen tárgyak minőségeire 's különbségeire figyelmeztetvén értelmi 's itélő téhetségök is fejtetik, 's az észlelte elbeszélte által előadási téhetségök is gyakoroltatik.

3). Természethistoria és számtan elemei: a' tudományoknak két ágát

látjuk a' gyermekeknek legkorábban foganattal tanithatónak u. m. a' természet historiatés számtant, mindeniket azon szempontból, hogy ezek valóságos alaptudományok, mellyeknek más tanitmányok előzményi esméretére legkevesb szükségök van, mert mind a' természet tárgyai, mind a' számtan fejtményei egyenesen érzékeinkt hez szólnak 's általok szellemünk egyetemes tehetségei is, főleg értelmes tanító vezérlete alatt, leghatósabban fejtetnek. Egyébiránt is, a' természet műveinek esmérete annyira szükséges, hogy nélküle, főleg reál tanokban, egy lépést sem haladhatunk, azok adván anyagot házi, gazdasági, ipari, 's kereskedelmi tehát mindennapi szükségéinkre.

4). Földirat 's historia elemeihonunkra való fötekintettel. A' hontörténetéből hazaszeretre buzdító példák szivmeleg érzéssel beszéltesse el, 's vezérirány ennek tanításában legyen a' haza iráni szeretetre, áldozatra, 's lelkesülésre buzdítani a' gyermekeket; hogy egy se legyen közölök, ki az óvodától hazafi hő érzettel ne lépjen éste pályájára.

5). A' magyar nyelv hibátlan beszélése, figyelmeztetvén előforduló hibáikra a' kisdedeket. Az idegen ajkuak is gyakoroltassanak a' magyar nyelvben.

6). Olvasás és írás nagyobb gyermekeknek.

7). Ének.

Átalán az oktatásban leginkább az értelmet 's itélő téhetséget fejtő tanmódot kövessék, a' kisdedek felfogásukhoz alkalmazván magokat. A' tanítás hosszas ne legyen, mihelyt figyelmöket ernyedni tapasztalják, azonnal az oktatást elmés játékkal kell felváltani. Az éneklés, mellyet a' gyermekek olly igen kedvelnek, gyakori elszoródásul használtassék. A' testgyakorlásban a' bátorság ugyan illőleg dicsértessék, de a' vakmerény káros következései terjesztessenek elő.

A' kisdedovás illy módoni elrendezése által a' népnevelés alapját, jelen körülményeinkhez képest megrakottnak véli biztosságunk 's ezuttal tovább terjeszkedni a' népnevelés ügyében az ország erejét túlhaladónak látja; sőt mind addig, míg a' nevelés alapja kisdedovás által jól meg nem leend szilárdulva, ugrott lépésnek véli új elemi tanodák felállítását. Éiég sulyos feladatul háromlott a' jelen

korra népünk teljesen elhanyagolt szellemi sejtességén valamennyire segíteni, mellynek ha mi is kellőleg felfogására 's minden erőnk bõli felsegítésére elég erõt 's akaratot magunkban még sem érzünk 's nem fejtünk ki, maradékunkra olly tereh 's olly szerencsétlen bonyodalom fog háramlani, mellyet sem megbirni, sem belõle helyesen kibontakozni képesek nem leendnek 's a' magyar faj vétkes mulasztásain más fajuk dõlyfõsen fognak tomolni.

Ezért a' nemzet minden erejét most a' kisedõvás helyes megalapítására kívánjuk összepontosítani 's miután ez megfelelõ tõke által kellõleg biztosítva leend, véljük a' népnevelés ügyét elemi tanodák felállításával folytatandónak.

Azonban a' most létezõ rendezettebb elemi iskolákat nemcsak megkívánjuk tartani, de a' lehetőségig gyarapítani a' megyei kisedõvási bizottmánynak feladatul tûzzük ki, a' melly minden illõ módokat kísértsen meg azok emelésére 's azokról idõnként tegyen a' megyének jelentést.

Ezekben határozódik biztosságunk véleménye a' népnevelés tárgyában. Éreztük a' tervekészítésbeni terhes nehézséget, melly ránk, olly sokat mulasztott nemzetre, sulyosodott 's csak gyenge erőhez mérsekelt szerény véleményt nyújtunk a' t. Rdek elébe; de a' t. Rdeken áll ennek hiányait, hatós akaratukkal kipótolni, melly hogy ugy legyen, a' megye becsületére 's hirtel emelkedésére szívünk bõl õhajtjuk. Tegyük a' t. Rdek, csekély tervünk ha bár föbb elveinek elfogadásával, e' mai napot korszakivá megyei életökben, 's a' maradék bizonyára áldani fogja azon áldozatért, mellyel szegény ügyefogyott népünk 's atyánkfiaink segíteni sziveskedtek.

VISSZATEKINTÉSEK AZ 1843k ÉVRE.

Frankhon.

Ki képzelte volna ezelõtt tiz évvel, hogy egyházi kérdések teendének a' napisajtó fõtárgyát Frankhonban? Pedig megtörtént a' nem képzelt csuda, 's ezen ügygel sokkal több kérdések és elmélkedések összecsatolvák, hogy sem azt közelebbi figyelemre ne kellene méltatnunk. Frankhon határin túl messze kinyulik

e' bonyolult kérdés,—a' vallás sok ideig kén- tetve vala csupán segéd eszközül szolgálni, 's azon általános állítással, hogy Frankhonban kemény visszahatás van készülõben a' 18ik század skepsise és vallástalansága ellen, koránt sincs a' dolog megfejtve. Most ugyan ismét kiválólag Frankhonra szorítkozik a' kérdés, de gyorsan kiterjedhet távolabb körbe is, 's az egyháznak újból szóba hozott viszonya az állodalomhoz, egyébaránt is különös fontosságot ad a' dolognak. Régibb viszonyokra csak annyiban akarunk hátra menni, mennyiben megemlítendõnek véljük, milly ügyesen tudá XIV Lajos „legkeresztényebb király“ címét egész keleten arra használni, hogy az ottani keresztények védõje gyanánt felléphessen; az egyházat alapjában megrendítõ forralom megszakítá némileg e' védviszonyt, de Napoleonnal újból felmerülének a' régi hagyományok és kapcsok, 's jelentékeny fegyverré váltak. Azonban nem csak keleten kelle ez egyháznak mûködni, Napoleon jobban felfogá, az egyház jelentõségét, hogy sem annak az õ political rendszerében helyet ne adott volna, csakhogy szolgáló szerepet kelle ezen rendszerben vinnie, 's a' nyugoti egyház, melly olly soká szerencsésen küzdött császárok és királyokkal az elsőség felett, 's az idõben, midõn, a' nyugoti világ miveltsege még fõleg a' papságban volt õszpontosulva, a' lelki szabadságot megmentette vala, most egyszerre azon alárendelt helyzetet lesz vala elfoglalandó, mint keleten. Napoleon világos terve volt, a' pápát Párisba vonni, nyugot patriarchájának kiáltani, 's az egész frank birodalmat—megkell ezt különböztetni a' frank statustól—a' párisi pápa lelki védelmé alá rendelni; a' császársághoz tartozó protestans tartományai Németországnak hasonlóan püspököket valának nyeredõk, kik a' pápához olly színü viszonyban állandottak mint az unitus püspökök Lengyelországban. Nem czélunk itt a' terv becsét és kivihetõségét vitatni, elég az hogy megvolt, 's vele 's országával együtt nem enyészett el. Az ó-bourbonok is, bár egyénileg hû szolgálai az egyháznak, political emelcsõül akarák azt használni, 's Frankhonból némi catholicus térítõk szállongának ki Belgiumba és a' Rajna melléki tartományokba, mialatt a' catholicus izgalom Irhonban is tápláltaték.

A' frank kormánynak czélja volt, a' szétomlott frank birodalom tartományait, catholi-

cus szellemben fölizgatni, majd az ingerültséget jó alkalommal a régi „természetes határok“ visszaszerzésére használni, mire nézt Irhon ha csak lehetséges lázadási állapotba vala hozandó, hogy Angolhon gátoltatnék egy illy vállalat ellen kellő hatálylyal munkálni. *) Az ó-bourbonok terve nem éppen rosszul volt számítva, mert ha sikerülende nekik Frankhon „természeti határait“ visszaszerezni, akkor a frank nemzet hiúsága kielégítve 's a honapartei párt a tulajdonkép szabadelmű párttól elszakítva lessz vala, mellyet aztán adandó alkalommal mint kiállhatatlan zavargókat tönkre teendének. De a frank kormány balul számított: a háboru nem üteki mint o-hajtotta vala, 1829ben, Angolhon, a fenyegető veszélyt megelőzendő, gyorsan megadá a catholicusok emancipatióját 's lecsendesíté azáltal egyelőre az íreket; az ó-bourbonok, az egykori frank határok visszaszerzésének megkísértése helyett, kéntelenek valának csekély dicsfűzért Algirban keresni, melly nem vala képes a nép szejmit megvakítani; a bonapartei párt 's a nemzet megsértett dicsvágya, mint a restauratió egész korszakában, a szabadelmű részen maradt, mellyet midőn erőszakos csapással kísértének lesujtani, az egész terv semmivé lön. 1838ban, midőn előbbi évben a porosz kormánynak a kölni érsek ellen végrehajtott sebes eljárása által nem kevés szenvedélyek valának felzaklatva 's kedélyek megsértve, próbák tétettek újból ez eseményt Frankhon érdekében felhasználni; még a hitetlen National is azt prédikálta Párisban, hogy Frankhonnak tiszte a catholicus világ vezéreül felkelni; de el volt tűnve az idő, midőn efféle dolgok szivet ragadtak, 's a dolog befolyása ujjolag tanusitá az örök igazságot, hogy eszmékkel nem kell tréfálni.

A politikai tervek, miket a catholicus egyház és egyes tagjai segélyével kivihetni vélenek, szerteomlottak, de a catholicus egyház fenmaradt, 's a szerepből, mellyet akkor vele játszani akartak, fejlődött ki szoros észteni következetességgel az álláspont, mire jelenen a catholicus egyház törekszik, t. i. a „világi hatalomtól szabadság és függetlenség.“ 'S ezen állásra célzó harczában, mellytől még

*) Tán e korból származott Ó Connelnek az ó bourbonokhoz ragaszkodása, melly nem rég olly különösen nyilatkozott.

nagyon távol van, megerősödik és ifjadik ismét a catholicus egyház; ámde nem zelotai dühöngés vezérel oda, hanem valódi tudomány, a korszükségek alapos ismerete. Frankhonban kivált hangos a panasz, miszerént a cath. papság tudományban és miveltségben szint olly mértékben hátra van, mint a világiak előre mentek. Oka főképen az, hogy a forradalom az egyetemeket szétroná, 's midőn ezeket ujra visszaállíták, nem adának bennük helyet a nevendékpapságnak. A püspökök vevék hát magokra képzésök gondját 's alapíták a kis papnevendék-házakat, hol a fiatal papok lelkiismeretességben és bigottságban neveltetnek, 's a világi tudományoktól, mint mérges mirigytól minél távolabb tartatnak. Nem kevés mentségökre szolgál ugyan a püspököknek az, hogy a divatozó nézetek Frankhonban túlon túl szabadok és erkölcstelenek; de az illy szűk korlátu tanodákból kikelendő egyének nem igen fognak a korszellemnek más iránytadni. —

A Frankhonban támadott vizály részleteit mellőzve, csak annyit jegyzünk meg, mikép az más természetű mint Belgiumban 's két egymástól külön választandó tárgyra oszlik fel: egyik az oktatás ügye, más a clerusnak az álladalomhozi viszonya. Mi az elsőt illeti: váltig el van ismerve minden oldalról, hogy az oktatás ügye, melly a forralom által egészen anyagi irányt vévén a vallástanítást nagyrészt kirekeszté, kivált az elemi iskolákban lényeges javításokat kívána, 's hogy a „fratres ignorantiae“ nevű szerzetesek e részben igen méltánylandó szolgálatokat tettek, mellyek a status gondoskodását megszegyenithetik 's egyesek szép törekvéseit jóval feljül mulják. E csaknem kétségbe vonhatatlan tény körül nem is igen forog a vizsongás, inkább érdeklí ez az ugynevezett collegiumok vagy középiskolákban oktatást, mellyek ugyan most átaljában birnak gyontató papokkal, de a mellyekben a papság törekvései a középosztálybeli nép megrögzött vallási közönyével kemény meghasonlásba jönnek. E meghasonlás nem lenne olly általános kiterjedésű az egyetem (université) mostani szerkezete nélkül, hol a philosophiai tanításnak nem csak modora, hanem szabályzása is az oktatás-ügyi ministertől függ, 's a

philosophiai tanok szabad fejlődése, mint Németthonban, képtelenség. Németthonban nincs semmi kényurias gyámság alá vetve a' philosophia, e' legnyiltabb mezőt igénylő tudomány, 's önerejüleg mozoghat két legnagyobb szerű irányában, mely az értelem tiszta kifejlődése 's az inkább vallásra hajló mysticus érzelmeké. Frankthonban az elsőt pártolja túlnyomólag a' ministerium 's legfeljebb eklekticismust enged meg, mint újabb időben Cousin kísérti, míg a' philosophiai tanok átaljában nincsenek úgy átmívelve, hogy a' philosophia minden phasisainak történeti fejleménye tulajdonképi tanítás tárgya lehetne. E' szerint a' vallásos és világi műveltség közti hézag sokkal nagyobb mint pl. Angol vagy Németthonban. A' frankoknak szükség volna szorgalmatosban gyakorlaniok a' classicai tanulmányokat a' mathematicai képzettség mellett, 's a' papságnak különösen inkább neki fekünnie a' historiai 's hittani tudományoknak, hogy a' két elem közti kívánatos harmonia 's kiegyenlítés létre jöhessen, mi nem olly hamar fog történni. Hogy azért az ohajtott fejlődés eszközöltessék, szükség más szerkezetet, szabadabb, korlátlanabb szellemet váltania az egyetemnek, szükség egyedárusságát letennie, mely iránt Frankthon sok részeiben már is nem egy tekintélyes, 's koránt sem csupán papi szózat hallatszik. Ha Michelet és Quinet urak a' tanításbani jezuitismus ellen zajganak, akkor szélmalomokkal küzdenek; 's a' közvélemény erősebben is hiszen mai korban önereje—és eszébe, hogy sem a' boldogult jezuiták feltámadhatását hihetné,— 's ezen két úrnak ephemer dicsősége bizonyos cselszövénytől veszi keletét, mely egy kis zenebonát akara iskolájokban támasztani, ezáltal a' minisztereket a' felolvasások betiltására birandó, mint ez nem igen rég Dupanloup abbás leczkéivel történt vala, ki a' bölcsészet elleni oktalan szájalgásival csendzavarásra adott volt alkalmat, 's ezzel csak azt bizonyítja, hogy a' 18ik század philosophiájának helyét semmi jobbal betölteni nem tudja.

E' tekintetben erőteljesen áll az egyetem 's kormány, szemközt az egyházi renddel, annyival inkább, minthogy a' kormány, politikai állásához képest, a' catholicus vallás védőjeként törekedett fellépni 's ennél fogva önmagát a' frank protestansok támadásinak is kitevé. Igy p. o. Carne igen is eszélytelen volt

állítani, mikép Frankthon szövetezése Spanyolhonnal természetszerű, mert Spanyolhon catholicus ország; 's a' külföldi catholicusság frigyestársa Frankhonnak; a' catholicus délre kell Frankhonnak támaszkodni. Ez ellen már felszólaltak a' protestansok, névszerint Gasparin, úgy vélekedvén: ha ez külföldön igaz: úgy majd itthon is igaz leend, 's nem sokára oda fogunk jutni, hogy Frankthonban a' protestantismust hongyengítés okának tekintik; olly irányzatok ezek, melyek statusvallásra vezetnek. De a' frank kormánynak a' catholicus egyház iránti elővonzalma mit sem használt, 's újra meg újra kell tapasztalnia, hogy a' papságot semmi engedvény ki nem elégítheti, valámig csak túlnyomó befolyásra föl nem vergődik. Minthogy pedig ezt soha sem engedheti meg a' frank kormány, elmulhatatlan kéntelenséggé válik idővel a' világi és lelki hatalom elválasztása. Ezt követeli most nem egy őszinte 's tiszta belátású lélek, világi mint egyházi részről, mivel az 1850ki alkotmány sem ismeri többé statusvallásnak a' catholicus egyházat. Sok hivatkozás van ugyan a' kormány részéről a' gallicanismus elveire, miktől a' cath. egyház eltávozott volna, de a' régi gallicanus egyház nem egyéb volt, mint a' status hü engedelmes szolgálója, politicalai eszközül is, ha kellett, használható: ez többé semmi rendszabályokkal ki nem vihető, másfelől statusban is status fenállható nem lévén, a' jelen zavarok tisztába hozatalára czélravezetőbb mód nem látszik, mint az egyháznak szabadabb nyilatkozatása, hogy a' vallásos érzelmek ápolását, a' status czéljainak tiszteletben tartása mellett, magamódja szerént, kezelnie szabadjára hagyassék: értvén az egyház alatt egyik mint másik létező vagy létezendő felekezetet.

(Folytatása következik.)

Társalkodási nyelv.

A' gondolatoknak nemes társalkodás általi kicserélése, a' legélvezetdúsabb 's az onidőtöltések egyike, mely az élet bármely szakában való gyönyört nyújt,—tápereje szellemi életünknek 's legjobb iskola értelmi erőnk fejlesztésére. Tömerdekét fejlesztí ez azon gondolatoknak, melyeket magán tanulmány soha előidézni nem képes. És ki igazságokat vágy el-

sajátítani, mellyek az életre közvetlenül hasznosak, nézet-egyoldalúságtól menekülni ohajt, ki nem kíván féktelen időtöltések befogadására nyílást vágni kebelén 's tán felfokadt nemesb elvek vágyának sirját ásni meg, az szende nők, 's valón nemes férfiak társas körébeu keresse, mert itt megtalálандja a' deritón bjztos kalauzt.

A' társas körök közt legczélszerűebben rendezettek azok, hol férfiak és nők, szabadon, de illedelmesen társalognak, mert annak nemessége 's vonzóvá képezhetése csak így esz-közölhető.

És itt férfiak és nők részéről soha meg nem szeghető köteleességek jelennek meg; — férfiak részéről, csinteli tiszta nyelvet hozni, gondolat-következetességgel tartani fen a' társalkodás ideje alatt, — nők részéről — érzeményláng, szellemgyöngédség által bájtvonni minden eszmecserére.

Tévelyegnek kik hiszik, hogy kiváló természeti adományok, sok esméret 's kellem szükséges társaságokba, ha nem fényleni, de csak megállható szerepet is vivni ki; mert hisz csak pár szóban foglaltatik a' nagy mesterség igen ki nemesen érezni, nemesen gondolkodni tud, annak játék nemes kifejezéseket, válogatott szólásmódokat sajátítani el, 's megadni azoknak finoman-gyöngéd fordulatait.

Egyik a' társalkodási legnagyobb hibák közül a' figyelmetlenség. Nevelési rendszerünkbe már a' legszorosban megtartandó elvül kellene oltani, a' figyelmezési vágyat, — mert soha nem fog gondolat következetességre szert tenni az, ki mások egybefüggő gondolatait teljes figyelemmel nem hallgatja. Figyelem kötelesség magunk, az elbeszélő iránt 's egyszerűsmind el nem mulasztható társalkodási udvariasság.

Nagy hiba továbbá az ellentmondási hajlam, mi vagy eredeti ros, vagy az ellentmondás megszokása, és végül maga fitogatásból származhatik. Vannak emberek kik csak azért sem képesek figyelemre, mivel a' tárgy előadása alatt, ellenbeszédöket magukban annyira elkészítik, hogy a' munka képzelő erejökre élénken hatva egész lelköket foglalja el. Az illy emberek sokkal inkább ügyelnek gondolatjaiknak válogatott szavakkali előadása, mint maga a' vita tárgyára 's így a' tárgyat magát föl nem foghatva, ellennézeteik kifejtésére, való anyagot nem is találhatnak.

Gyakorlott türelmet kíván meg, de társalkodási legelkerülhetlenebb szükségesség, egyoldalú, 's tudatlan embereket végig hallgathatni, különösen akkor, ha e' férfiak magasb állásuak, 's igényekkel bírnak; azonban e' mesterseg értése mindenkor való értelem 's műveltségre mutat 's nőben semmi sem bájo-lóbb mint éppen az. Erre eljutni: sok küzdést igényel, de társas körökben az azt bírónak szép helyet mutat ki.

Másokat beszédökben szakítani félbe, nevetelenséggel határos conversatiói hiba. És még is vannak férfiak, kik alig engednek másoknak egy tételt végig mondani a' nélkül hogy közbe ne szólanának, mitsem gondolva azon kényelmetlenségre, melly ez által figyelmezők- 's elbeszélőre háromlik. A' társalkodás örömeit szakítja meg, 's aligha lehet egy társaságra nézt boszantóbb mint éppen ez.

Neveltséges a' társalkodók azon osztálya, kik nagyon szeretik önmagukat hallgatni, kik hatalmasul küzdenek tulajdon válogatott szavaikkal árnyat vetni másokra, vagy másokat az őket csodálók osztályához csatolni, és ez igen megjegyzendő, mert töbnyire olly férfiak vannak e' hibában, kiket a' világ értelmes czimmel diszit: ugyan is sokan vannak illy állásu férfiak közt, kik minden szavaikat elveszettnek hiszik, ha csak valami kitünőt nem mondanak, ugy látszik mintha hinnék, hogy e' maguk, 's állasuknak tartoznak, gondoskodni arról, hogy szavaikkal is a' néptömegtől váljanak ki; 's pedig legvégül is e' ton feszesség, pedántság vagy hősködésre vezet, a' mi egy társaságban mindenestre hiba, 's mint hibának legroszabb oldala hogy vonzó erővel bír, sokan példányul veszik azt, különösen az ifjak, kiknek izlésök kiművelve még nem lévén, a' természetökben fekvő utánzási hajlam, gyakran könnyelműségből is épp e' hibára vonzatnak. 'S pedig társalkodás nyelve feszes, föllengő, erőltetett nem lehet, természetesség könnyed folyamanak kell elömleni azon 's így válik minden nemesb körhöz méltóvá az.

(Németből)

Ajtay László.

Epaminondas.

Ballada.

Egymással szembe két had áll,
És vért szomjazva feldörög:
A' harcz helye Mantinea,
'S a' két ellen testvér görög.

Sparta és Theba népe az,
Mind bajnok, mindenik vezér;
Szabadság vagy rút szolgaság
Fölött foly a' sok honfű vér.

A' lándzsa peng, a' dárda züg,
A' testhalom magosra nő,
De kétes még a' győzelem,
Törhetlen áll mind két erő.

Epaminondas bajnokul,
Mint rémes bérczi szörnyeteg,
Halálra küzd, halálra ront,
'S vele a' thebai sereg.

Halálra küzd, halálra viv!
Utána százan hullanak
A' spartai csatákba nőtt
És vérré vágó harczi-fiak.

Már Theba győz, és Spárta vesz,
De ez—riadva bosszusan —
Mind Epaminondas felé
Sötét nyilföleg közt rohan.

Dühödve vág az óriás,
Belé fölreng a' vérmező.
'S egy dárda sujt, a' vért szakad...
'S tölgyként ledül a' hadverő.

Megrémül a' vivő sereg. —
De még zajong a' harczi tér:
Mert vérező sebében is
Nem halhat el a' hős vezér.

'S mert győzve tud meghalni ő
—Bár érczmellében dárda van: —
Győzelmet és dicső halált
Eseng égő fájdalomban.

A' lándzsa cseng, a' paizs török,
Még most tüzesb a' küzdelem.
És Theba népe felriad —
Övék a' véres győzelem.

„Elég az élet!“ most a' hős!
Szól—és kibontja mély sebet:
Belőle dárdát huz elő —
Utána omlik vére szét.

„Elég! mert győzhetetlenül
Szabad hazáért haltam el.“
'S e' szókra behűnyván szemét
Kihült a' lángoló kebel.

Urházy György.

Holmi.

(Pestis és Censura.) 1811k évben különös zavarban vala egy híres férfit, tudniillik a' nagy proféta Laensberg Máté. Prophetai jóslatokkal teljes könyvét, melyet rendszerént minden évben kiadott, a' jövő évre már hat hónappal azelőtt bevégezvén a' könyvkereskedési főigazgató eleibe terjesztette vala, de választ mind csak nem kapott. Azidő sürgette, januarius elseje-közel volt, Laensberg Máté uram hát Lüttichből Parisba rándult, hogy maga beszéljen a' könyvvizsgálóval. Nyolcz egész napig nem nyert kihallgatást, 's midőn elvégre színe elébe léphetett a' hatalmas embernek, illy szókkal riadott ez a' szegény jóslóra: „Ön igen is merész, személyesen jelenni meg előttem.“ — „Naptáram már is negyed hava áll ön előtt megvizsgáltság végett 's én ugy hívém...!“ — „Olvastam azt, de világra jöttét meg nem engedhetem!“ — „Ugyan miért, ha kérdenem szabad?“ — „Miért? Tudja meg hát ön. Mert ön merésze! pestist jövendőlni Parisban. Parisban? Elment-e önnek az észé! fővárosában a' birodalomnak, a' császári székvárosban? Szerencsétlenség madara! azt akarja hát ön, hogy a' császár Parisban meghaljon.“ — „Mentsen isten! de ha csupán ez a' körülmény gátolja naptáram kijöhetését, úgy szükség esetében pestisemet Madridba is áttehetem.“ — „Madridba, hol a' császárnak egyik testvére uralkodik?“ — „Talán Majlandba?“ — „Majland császári város, az olasz királyság fővárosa, hol jár az esze?“ — No, hát Romába menjen a' pestis.“ — „Boldogtalan, az még sokkalta rosszabb volna. Felejtí ön, hogy Romának pápa helyett királya van, 's e' király a' császár fia?“ — De hát hová helyezzem el az én szegény pestisemet? Helyet csak kapnom kell számára, naptáram nem lehet el a' nélkül.“ — De bizony el kell lennie, ha tudom, kivéve ha tetszenék önnek Angliába küldeni pestisét, melyet mi szívünkől átengedünk azon országnak, mert a' császár aligha fog a' annak partjaira kiszállást megkísérteni.“ 'S itt meglön az állapotás, a' pestis Angolországba téteték 's így világot láta a' naptár. —